

Het revolutionaire Yiddishland (4)

Wat te doen?

door Vladimir Medem

Vladimir Medem was de inspirator van het Algemeen Verbond van Joodse arbeiders van Rusland, Polen en Litouwen. Hij ontwikkelde het begrip van de culturele autonomie voor nationale minderheden. Zijn memoires (Fun mayn Lebn) waren lange tijd voor het grote publiek niet beschikbaar. In 1999 verschenen ze in het Frans, onder de titel 'Ma Vie'. Hieruit vertaalden we de volgende fragmenten. (jl)

'In di gassn, tsu di massn'

Er is een droom die ik nooit vergeten ben. Ik bevind me op het grote plein van Minsk, het Kathedraalplein, waar de residentie van de gouverneur, het justitiepaleis en verschillende overheidsgebouwen staan. Er vindt een opstand plaats, de menigte is van plan de overheidsgebouwen te bestormen. Ik loop zo hard ik kan naar voor. Plots merk ik dat alles rondom mij leeg en stil wordt. Ik kijk rond. Ik ben alleen. De menigte staat stil, ver, ver achter mij. Ik word wakker.

Die droom houdt me bezig, hij verwijst naar de realiteit, het dramatische lot van de oude revolutionaire intelligentsia van Rusland. Deze had meer dan eens een aanval op het fort van de tsaristische heerschappij uitgevoerd, en liep zo hard zij kon naar voor. Toen zij zich omdraaide stond ze alleen. De aanval was gebroken, het fort stond er nog en de grote massa stond ver achter haar, onbeweeglijk, ingeslapen.

De bewering van Plekhanov dat 'de revolutionaire beweging pas zal winnen als ze een arbeidersbeweging wordt' betekent het begin van een nieuwe doctrine. Het lijkt op de schreeuw van Christoffel Columbus die na een lange tocht land bespeurt, de schreeuw van de revolutionaire intelligentsia die eindelijk de kracht ontdekt van de massa's waar zij zich naar begeeft en waarop ze zich kan steunen. Men had de dragers van de revolutie ontdekt.

Voor het ogenblik was dat enkel nog op papier. De Russische arbeider sliep nog en dacht niet aan revolutie. Nu en dan brak er een staking uit, maar veel stelde dat niet voor. Er werden comité's en kringen opgericht, maar ze vertegenwoordigden slechts kleine groepjes zonder diepe en hechte banden met de massa's. De sociaaldemocratische arbeiderspartij van Rusland (SDAPR) bestond al enkele jaren, maar enkel op papier, gedragen door intellectuelen en enkele met veel zorg uitgekozen arbeiders.

In de loop van de zomer van 1901, ter gelegenheid van een uitstapje met enkele goede kameraden van de Razborka, maakten we een boottocht op de rivier buiten de stad. Leunend op een roeispaan, verkondigde ik mijn mening over dit onderwerp. Ik beweerde dat de Russische sociaaldemocratische beweging momenteel gericht was 'van boven naar beneden'. Ze was ontstaan uit de intelligentsia. Deze richtte zich op de massa's, ze wilde hen hun ideeën overbrengen. Deze benadering was verkeerd. Een arbeidersbeweging kan niet van bovenaf gecreëerd worden. Ze moet uit zichzelf ontstaan, van onderop, vanuit de diepte van de massa arbeiders. Van onder naar boven! Zó moet een authentieke beweging uitgebouwd worden, in zijn fundamentele kern. De taak van de intellectuelen moet ertoe beperkt blijven deze brede stroming te verhelderen, er de obstakels van weg te nemen, haar te helpen, haar te dienen.

Na mijn uitleg volgde er een discussie. Er was geen meningsverschil over de essentie. Maar sommigen vonden niettemin dat de huidige organisatie reeds ‘van onder naar boven’ liep. Dat idee werd hardnekkig door Peysakh verdedigd. Toen we enkele uren later aan wal waren, klom hij tegen een zanderig bergje op, struikelde, viel, klom weer verder, en hij riep ironisch uit: ‘Van onder naar boven!’

In essentie hadden we allebei gelijk, des te meer omdat we het over de Joodse arbeidersbeweging hadden. Twee stromingen leefden er naast elkaar: het intellectuele denken dat naar de massa’s afdaalde en de druk van de massa’s vanuit de diepten van de arbeidersbeweging. Men moest er voortdurend op toezien dat deze twee stromingen elkaar niet inhaalden maar elkaar zouden ontmoeten en zich met elkaar zouden verenigen. In het tegenovergestelde geval zou dat een gevaar voor allebei betekenen: de intelligentsia zou weer een hoofdkwartier zonder leger blijven, terwijl de massabeweging riskeerde een verkeerde weg in te slaan. De Joodse arbeidersbeweging vermeed deze struikelsteen. De Russische beweging zou daarentegen nog lang zwak en verdeeld blijven. Onze discussies van die tijd reflecteerden de meningen en de gevoelens die overheersten in de rangen van de Russische sociaaldemocratie. Voor een bepaalde denkrichting van de sociaaldemocratie, het ‘economisme’, was de volgende vraag van cruciaal belang: ‘Wat is het beste middel om een massaorganisatie vanuit achtergebleven, onbewuste arbeiders te creëren?’ Enkele jaren voordien hadden de kringen die later de Bund zouden oprichten een brochure uitgebracht onder de titel ‘Over agitatie’. De auteur was één van de meest gewaardeerde Joodse militanten van die tijd en één van de oprichters van de Bund, Alexander (Arkady) Kremer. Deze brochure had een groot impact op de Russische kameraden. Ze lag aan de basis van deze stroming van het zgn. ‘economisme’. Daarin stond te lezen:

‘Het zijn niet de ideeën die de volksmassa’s in beweging brengen; het is de objectieve logica van de feiten die hen, door de loop van de gebeurtenissen, tot de strijd aanzet. De massa zal pas van de noodzaak van de politieke strijd overtuigd raken als ze er door haar dagelijkse belangen toe gedreven wordt. Deze noodzaak moet zich elk moment manifesteren, moet altijd in het hoofd van de arbeider aanwezig zijn, moet tot in het kleinste detail merkbaar zijn.

‘De belangrijkste taak van het strijdende proletariaat is het veroveren van de politieke macht. Deze taak zal voor de arbeidersklasse pas duidelijk worden wanneer de economische strijd duidelijk zal aantonen dat het niet langer mogelijk is haar leven in de huidige politieke omstandigheden te verbeteren. Het is pas wanneer de aspiraties van het proletariaat rechtstreeks in botsing komen met de huidige vorm van de politiek, wanneer de verschillende vleugels van de arbeidersbeweging zich tot een politieke macht aaneengesmeed hebben – enkel op dat moment zal het mogelijk zijn van de klassenstrijd over te schakelen naar een bewuste politieke strijd.

‘Bijgevolg bestaat de taak van de sociaaldemocraten erin een permanente agitatie onder de arbeiders over hun dagelijkse behoeften en eisen te voeren. De strijd die door deze agitatie opgewekt wordt zal de arbeiders ertoe aanzetten hun belangen te verdedigen, hun energie te vergroten, hun krachten te meten en zich bewust te worden van de noodzaak van organisatie. Uiteindelijk zal ze hen confronteren met de essentiële problemen.’

Het idee is duidelijk: de arbeidersbeweging ontstaat uit de dagelijkse ellende en noden. Onze belangrijkste taak bestaat erin de arbeiders te organiseren opdat ze zouden strijden voor deze behoeften, voor hun economische eisen: loonsverhoging, verkorting van de arbeidstijd, betere behandeling door de patroons, enz. Later, wanneer de grote stroming van de massabeweging op deze basis zal opsteken, zal ze onvermijdelijk in botsing komen met het verzet van de regering en zal de massa, door haar dagelijkse praktijk, tot het inzicht komen dat de regering haar vijand is. Dan zal het moment komen waarop we de massa in een brede politieke strijd kunnen betrekken. Maar we dienen te beginnen bij de eerste fase: de voorbereiding.

Deze ideeën kenden een grote weerklank in heel Rusland. Het feit dat men voorrang gaf aan de economische strijd ligt aan de basis van de term 'economisme'. Gedurende heel onze activiteiten in Minsk overheerste dit idee in Sint-Petersburg en werd het uitgedragen in het blad van het stadscomité, *Rabotchaya Mysl* (Het arbeidersgedacht). Een aantal Russische militanten ging zelfs verder. Vertrekkende vanuit de economische strijd kwamen ze tot het volkomen extravagante idee dat de arbeiders zich helemaal niet met politiek moesten inlaten, niet nu en niet in de toekomst. Dit idee werd ontwikkeld in een brochure dat in het buitenland uitgegeven werd onder de titel *Credo*. Het ging hier in feite om de extreme opinie van een heel klein groepje. Niemand van de Joodse arbeidersmilitanten ging zo ver. De Joodse arbeidersbeweging stond veel verder dan de Russische, stond veel dichterbij de proletarische strijd. Wij waren van mening dat de prioritaire taak, de creatie van een brede massabeweging, nog niet voltooid was. We hadden weliswaar een aanzienlijk aantal bewuste arbeiders met wie we het over politieke kwesties konden hebben. Maar in ons agitatie werk beperkten we ons nog tot economische problemen. Onze grootste bekommernis was onze verworteling in de massa's. We volgden de raad van deze brochure die stelde dat de agitators 'steeds aanwezig moesten zijn onder massa's, naar hen moesten luisteren, het gevoelige punt moesten vinden, hun temperatuur moesten opnemen'. De agitators moeten de leefomstandigheden en de gevoelens van de massa's kennen, en de eisen van het moment die de arbeiders zouden kunnen verenigen.

Dat was onze permanente bekommernis. De politieke conjunctuur was duf. De grootste belangstelling van de massa's ging uit naar economische eisen, wij hielden er ons mee bezig en het gewenste resultaat werd bereikt. Er kwam een ware massabeweging tot ontwikkeling. We namen haar minimumprogramma over, we bepaalden onze keuzes, ervan overtuigd dat het slechts om een tijdelijk fenomeen ging. De beweging bestond, het leven zou tot politieke ontplooiing komen.

De belangrijkste motivatie van al onze activiteit berustte in de formule: zich steeds dieper in de massa's verankeren, zich altijd aan de kant van de massa's opstellen. Daarom zongen we uit volle borst dit mooie en oude arbeiderslied dat begint met de woorden: 'In di gassn, tsu di massn' (in de straten, naar de massa's). Het was niet enkel een liedje, het drukte heel de inhoud van onze activiteiten uit. Het is mogelijk dat we fouten begaan hebben, we waren nog jong en onervaren. We waren misschien soms van de juiste weg afgedwaald, maar onze hoop was sterk en ons doel was gegrond.

De Iskra

[In 1900-1901 verbleef Vladimir Medem omwille van zijn politieke activiteiten gedurende enkele weken in de gevangenis en korte tijd na zijn vrijlating vernam hij dat hij spoedig opnieuw zou gearresteerd worden en naar Siberië gestuurd. Hij vluchtte naar Bern, Zwitserland, en werd er actief in de Russische studentenbeweging. Op het einde van 1901 werd hij gekozen tot eerste secretaris van de buitenlandse afdeling van de Bund, en in augustus 1903 was hij één van de vijf afgevaardigden om de Bund te vertegenwoordigen op het tweede partijcongres van de Sociaaldemocratische Arbeiderspartij van Rusland (SDAPR) in Londen.]

De 'kolonie' studeerde zeer weinig en hield zich veel met politiek bezig, hetgeen begrijpelijk is, omdat toen in het oude tsaristische Rusland alles verboden was. Hier in Zwitserland was alles toegestaan. In Rusland kon men maar zeer zelden een illegaal blad vastkrijgen, of een brochure dat op fijn papier gedrukt was en klandestien het land in gesmokkeld was. Een dergelijke brochure was een grote zeldzaamheid, nadat men het gelezen had gaf men het door, totdat het totaal versleten en verscheurd was. Hier in Zwitserland daarentegen kon men met volle handen in de socialistische literatuur graaien, naar vergaderingen gaan, militanten ontmoeten, alles was gemakkelijk. Het hoeft dus niet te verbazen dat de 'kolonie' helemaal van politiek doordrongen was. De studenten vormden een reservoir van jonge krachten waaronder elke partij en elke stroming zijn menselijk materiaal

kon aanboren. Er woedde een felle en verbeterde politieke strijd. Onder alle politieke groeperingen was er één die nog jong en zwak was maar het meest 'gemeen'. Dat was de Iskra.

Iskra is een Russisch begrip en betekent 'de vonk', het was de titel van een blad dat pas opgericht was. In feite was het veel meer dan een blad. De benaming 'iskrisme' werd de naam van een doctrine, van een stroming. Deze doctrine vormde in feite, in zijn essentie, de kern van het huidige bolsjewisme.

In het vorige hoofdstuk heb ik het gehad over de 'economisten', die stroming die in de schoot van de Russische sociaaldemocratie aarzelend naar wegen en middelen zocht om tot de Russische arbeidersmassa's door te dringen. Zij waren van mening dat de beste manier erin bestond om te beginnen met een zuiver economische strijd, waarbij tijdelijk de belangrijkste politieke taken aan de kant geschoven werden. Ze vertrouwden volkomen op het instinct van de arbeidersmassa's en waren ervan overtuigd dat wanneer dezen in beweging zouden komen en tot een partij zouden toetreden, ze automatisch de goede weg zouden vinden en een volwaardig revolutionair bewustzijn zouden verwerven. Maar de grote massa komt niet op een spontane manier tot bewustzijn. Ze komt pas langzaam in opstand, stapje voor stapje. De leiders zouden met haar in contact moeten blijven en zich niet van haar losmaken.

De doctrine van de Iskra was totaal anders. Een groep van briljante sociaaldemocratische auteurs had haar activiteiten ontwikkeld in een tijd waarin men in de kringen van de Russische intelligentsia een politieke heropleving kon waarnemen. In het begin van 1901 vonden er in Rusland opnieuw grote studentenopstanden plaats, veel belangrijker dan die van 1899. Er deed zich niet enkel een studentenstaking voor, er vonden ook grote politieke demonstraties plaats. Na een lange pauze werd er weer een terroristische aanslag gepleegd. De student Peter Karpovitch had de minister van Openbare Opvoeding, Nicolas Bogoliubov, vermoord. Ter vervanging werd er een militair benoemd, generaal Peter Vanovsky. De studenten die aan de protestbeweging deelgenomen hadden werden bijzonder streng gestraft. Ze werden als eenvoudige soldaat in het leger ingelijfd. Dit alles riep een grote verontwaardiging op. Terzelfder tijd begon men ernstig te discussiëren over de noodzaak van een onderwijshervorming. Kortom, het politieke leven kwam opnieuw in beroering en men voelde de nood aan van duidelijke en sprekende politieke ordewoorden. In dat klimaat ontstond de Iskra.

Het was een intellectueel klimaat. De brede arbeidersmassa's hadden nog lang geen revolutionair bewustzijn, maar waren ook nauwelijks geïnteresseerd aan politiek. De intelligentsia was daarentegen ongeduldig (de intelligentsia is altijd ongeduldig). Ze weigerde om stap voor stap samen met de arbeidersmassa's de lange weg te lopen, iets wat de 'economisten' wel wilden. Voor de intelligentsia was het duidelijk: de autocratie staat in de weg, ze moet aan de kant geschoven worden. De intelligentsia was ervan overtuigd dat het volstond om naar de arbeiders te gaan en hen dit in eenvoudige woorden uit te leggen, opdat de massa's onmiddellijk daarop zouden reageren en tot de actie over te gaan.

Voor de Iskra bestond de belangrijkste taak erin de economisten meedogenloos te bestrijden. Plekhanov was deze strijd enkele jaren eerder begonnen maar nu moest men er zich op een meer georganiseerde en een meer systematische manier mee bezighouden. De Iskra zei tegen de economisten: 'Jullie zijn geen leiders. Jullie lopen achter de massa aan. Wanneer men de massa haar eigen gang laat gaan, dan loopt ze verloren. Wanneer men zich altijd en eeuwig in de details van de zuiver economische strijd verliest, dan betekent dit een groot gevaar: dat leidt naar de situatie van de Britse arbeidersbeweging met haar trade-unions die zich geenszins met politiek willen bezighouden en nog minder met socialistische politiek. (Dat was toen in Engeland inderdaad het geval.) De arbeidersbeweging heeft altijd de neiging vast te lopen in de politieke onverschilligheid

en de economische bekrompenheid. Daar mag men niet aan toegeven. Men moet haar met sterke hand leiden en haar voortdurend wijzen op haar politieke taken in al hun omvang.'

Deze verwijten waren niet ongegrond. De Iskra had gelijk tegen de extreme economen die totaal een onafhankelijke arbeiderspolitiek verwierpen. Maar dezen vormden slechts een zeer klein groepje. De anderen hadden een nuttige en belangrijke activiteit ontwikkeld. Ze maakten uiteraard fouten maar in essentie hadden ze gelijk: ze hadden de grootste aandacht voor het leven van de massa's en trachtten de ziel van de arbeiders te raken. Hebben zij dat goed of slecht gedaan? Het doel was juist en belangrijk, het was misschien het belangrijkste en kostbaarste doel van die tijd.

De Iskra sloeg dat stuk. Ze plaatste zich boven de massa's. Ze wilde er de leiding van nemen. Het resultaat was dat men volledig de massa's verloor en dat men nog vele jaren lang een klein groepje van intellectuelen bleef.

Lenin

De leider en drijvende kracht van de Iskra was Lenin. Alhoewel hij omringd was door een grote groep briljante publicisten en leiders van eerste categorie, had hij op heel het bedrijf reeds de stempel van zijn karakter gedrukt.

Ik was niet bijzonder onder de indruk toen ik hem voor de eerste keer ontmoette (ik meen dat het in 1902 was). Op het eerste zicht maakte hij geen goede indruk. Naar wat ik over hem had horen vertellen had ik me verwacht aan een groot revolutionair, imposant, sterk, iemand van 'het zwaar geschut'. En ik zag een kleine geagiteerde man (hij was niet klein maar in feite middelgroot, zijn brede schouders deden hem kleiner lijken dan hij was), met een klein ros sikje, een kale schedel, kleine donkere ogen. Het boosaardige gezicht was niet dat van een intellectueel. Het deed me onmiddellijk denken aan een gewiekste graanhandelaar.

Hij hield een conferentie in Bern. Hij sprak eenvoudig, zelfzeker, droogjes, zonder opsmuk en zonder geestdrift. Het is niettemin interessant en heel karakteristiek om eraan te herinneren dat er een onderwerp was waarover hij gepassioneerd kon spreken en zijn publiek kon begeistere: de Commune van Parijs.

Ik heb daarna verschillende keren Lenin ontmoet. Ik heb het hier over de Iskra en in verband daarmee is het belangrijk oog te hebben voor twee karaktereigenschappen van deze man: zijn heerszucht en zijn algemeen wantrouwen.

Hij was een man van staal. Hij bezat de kracht en de wil tot heersen. Hij wist wat hij wilde en zodra hij zijn hoofd op iets gezet had, deed hij al wat nodig was om dit te verkrijgen. Niets hield hem tegen. Het schrikte hem helemaal niet af in de minderheid te zijn als hij een beslissing wilde doordrukken. Hij schikte zich ernaar. Hij wierp zich woedend op zijn vijanden en slaagde erin de mensen aan zijn kant te krijgen. En hij verwierf de meerderheid. Als het hem niet lukte, schrok hij er niet voor terug zich over te geven aan schijnbaar 'onschuldige' manoeuvres die hem in staat stelden de meerderheid te verwerven, zelfs als er geen meerderheid was. Als dat niet volstond dan lokte hij een scheuring uit, zonder zich om de anderen te bekommeren. Op de één of andere manier slaagde hij in zijn opzet. Daarin was hij echt een geboren dictator.

Overigens geloofde hij je niet. Als hij met je sprak dan keek hij je zijdelings aan, een slimme en duivelse glimlach om de lippen, alsof hij je zeggen wilde: 'Er is geen woord waar van wat je me komt te vertellen! Maar ga verder, je kunt me niet bedotten!' Deze man geloofde niemand, vertrouwde niemand, tenzij zichzelf. Dat was niet uit eigenliefde of uit zelfgenoegzaamheid. In dit opzicht was hij de tegenpool van Trotsky. Deze was zelfingenomen, Lenin sprak nooit het woord

‘ik’ uit. Toen hij de macht had om alleen te heersen, heerste hij, niet uit persoonlijke ambitie maar heel eenvoudig omdat dat volgens hem zo hoorde.

Deze twee karaktereigenschappen van Lenin kwamen duidelijk tot uiting in de geest van de Iskra: het wantrouwen tegenover de arbeidersmassa's, de vereiste van een stevige hand om hen te leiden en hen voor dwaalwegen te behoeden. Het organisatorische plan van de Iskra beantwoordde honderd procent aan het beeld van Lenin. Dat plan was van het allergrootste belang.

De vraag luidde als volgt: hoe de Partij op te bouwen? Waar te beginnen? Ik had de indruk dat er maar één natuurlijke weg bestond: in de strijd van de arbeidersmassa's worden hun organisaties versterkt, verbinden ze zich met elkaar, verenigen ze zich en vormen ze een partij. Het plan van Lenin daarentegen was net het omgekeerde. Het begin moest niet komen van de funderingen maar van het dak. En dit begin was de Iskra, dat verweg, in het buitenland, door een klein groepje emigranten uitgegeven werd. De redactie van de Iskra moest in de steden van Rusland agenten verwerven om het blad te verspreiden en relaties met de lezers aan te knopen. Het netwerk van die agenten moest het ontstaan van de sociaaldemocratische partij mogelijk maken.

De betekenis van die uitvinding was simpel. Omdat ze noch de lokale leiders noch de lokale arbeidersmassa's vertrouwde, ging het erom zich tegen hen te wapenen door middel van de overheersing van de partij. Dit kleine groepje emigranten moest zien meester te blijven van de partij en Lenin moest zien meester te blijven van deze groep. Vijftien jaar voordat hij de dictator van Rusland werd, had Lenin reeds een minidictatuur binnen de begrenzing van een illegale partij gecreëerd.

De Bund

In zijn streven om de enige meester van de sociaaldemocratische beweging te worden, botste de Iskra vanaf het begin met de Bund. Daaruit volgde een verbeterde strijd.

Het plan van Lenin bestond erin de partij ‘van boven naar beneden’ uit te bouwen. De arbeidersorganisaties die tot ontwikkeling gekomen waren werden miskend of verbrijzeld. Er moest plaats geruimd worden voor een netwerk van agenten die de bevelen van het centrum in het buitenland zouden opvolgen. Over het algemeen werd dit plan zonder noemenswaardige tegenstand toegepast. De oude organisaties waren zwak en geïsoleerd, en het was gemakkelijk er zich van te ontdoen. Het enige onvoorziene obstakel bleek de Bund te zijn. De Bund was de sterkste en belangrijkste organisatie van het land. Ze was ingeplant in tientallen steden en dorpen, stevig verenigd in een krachtige bond, hecht verbonden met de brede arbeidersmassa's. Op die manier vertegenwoordigde ze een eengemaakt organisme, een levendige groep met een aanzienlijke interne kracht, met een eigen karakter en specifieke eisen. Dit levendig organisme wilde en kon zich niet laten versnipperen en ontmantelen om de agenten van de Iskra in staat te stellen de lege plaats in te nemen. De Bund bleek een botje in de keel van de lui van de Iskra. Ze besloten het dus door te slikken of het, koste wat het kost, te vernietigen.

In april 1901 werd het vierde congres van de Bund gehouden, een van de belangrijkste uit haar geschiedenis. Het was op dit congres dat de beslissing genomen werd over de plaats die de Bund in de rangen van de sociaaldemocratische partij van Rusland moest innemen.

De Bund was een van de oprichters van de Russische partij. In het oprichtingscongres van 1898 was er beslist dat de Bund als autonome sectie tot de partij zou toetreden. Op het vierde congres werd er een stap vooruit gezet. Ze verklaarde dat de SDAPR gevormd moest worden op een federalistische basis, dat ze moest bestaan uit een reeks nationale organisaties: Russische, Poolse, Joodse, Letse, enz. Het geheel van deze organisaties zou de partij vormen. Deze beslissing was volkomen juist.

Overigens was dit het enige middel om waarachtig een grote solide partij te creëren. Maar de lui van de Iskra kwamen tegen de term ‘federatie’ in opstand. Ze vonden het woord ‘onzuiver’ en het concept verwerpelijk. (Momenteel vinden we het woord ‘federatie’ zelfs in de naam van de Russische Sovjetrepubliek!) Er werd geschreeuwd en getierd, de Bund werd ervan beticht separatisme na te streven en het nationalisme, het chauvinisme en nog vele andere afwijkingen te prediken.

Een ander besluit, dat nog belangrijker was, werd op hetzelfde congres aangenomen. Het ging om het programma van de nationaal-culturele autonomie in de schoot van het tsaristische rijk. De Joden zouden ook een natie vormen. Dit riep een nog grotere storm op.

De lui van de Iskra, net zoals de meeste Russische sociaaldemocraten, hadden van de nationale kwestie maar een heel simplistische opvatting. Ze hielden zich er nauwelijks mee bezig want ze beschouwden het als iets voor bourgeois. Ze telden in hun rangen vele Joodse kameraden, die resoluut voor de assimilatie gekozen hadden, en die de hevigste tegenstanders van de Joodse nationale idee waren. Ze beweerden dat de Joden geen natie vormden, dat de Jiddische taal een afgrijselijk ‘jargon’ was, enz., enz. Door nationale eisen te durven stellen zou de Bund een nieuw bewijs van nationalisme en chauvinisme leveren.

Zo werd er een meedogenloze aanval gelanceerd. Daarenboven werden de eisen van de Bund verkeerd begrepen en nog slechter geïnterpreteerd. Dat liep uit op een vijandige sfeer en een heftige polemiek. Deze strijd zou lang duren en zou in 1903 tot de uitsluiting van de Bund leiden. Maar de verwachte overwinning van de lui van de Iskra kwam er niet. Integendeel, de Bund kwam met duidelijker standpunten versterkt uit de strijd.

Het was in deze sfeer van polemieken en van strijd dat mijn ‘bundistisch patriottisme’ gestalte kreeg. Eerder, tijdens mijn activiteiten in Minsk, kwam het volgende idee niet in me op: ‘Hebben we de Bund nodig?’ De kwestie stelde zich niet. Het bundisme was zoiets als gezondheid: men bezit het maar men weet het niet. Hier, in het buitenland, waren er mensen die de vraag opwierpen en er ontkennend op antwoordden. Dit antwoord was en blijft tot op de dag van vandaag absurd en belachelijk. De weerstand tegen de Bund leek op een soort jaloezie van een zieke tegenover een gezonde. Ik verdiepte mijn denkbeelden over wat de Bund moest zijn. En mijn gehechtheid aan de Bund groeide recht evenredig met mijn reflecties.

Vanuit de verte ziet men soms beter, men ziet scherper. Vanuit de verte, vanuit de Zwitserse bergen, op duizenden kilometers van de Joodse arbeiderswereld, heb ik heel de grootsheid en de schoonheid van de Bund kunnen ontwaren. Ze vertegenwoordigde de vanzelfsprekende oplossing van die taak van de intellectuelen waarover ik eertijds, op een avond tijdens de boottocht in de omgeving van Minsk, gediscussieerd had. Het wezenlijke probleem om twee stromingen met elkaar te verenigen en de socialistische beweging te vormen – de stroming van het intellectuele denken en die van de arbeidersbeweging, die ‘van boven naar beneden’ en die ‘van beneden naar boven’ – had de Bund opgelost. Ze was in die tijd de enige in heel de Russische sociaaldemocratie die daar klaar in zag.

Ik weet niet waarom het juist de Joodse arbeider was die het privilege bezat die nobele uitzondering te vormen. Maar zo was het. De Bund was geen kring intellectuelen maar een partij. Van de top tot aan de basis en vanuit de diepte van de volkse lagen naar het centrum, kon men in haar het wezenlijke van een authentiek arbeidersleven ontwaren. Een groots lichaam met een grootse ziel. In de toenmalige omstandigheden van de illegaliteit vertegenwoordigde ze de enige ware organisatie van de brede arbeidersmassa’s. De anderen hielden zich bezig met de belangen van de arbeiders, De Bund, daarentegen, werd gevormd door arbeiders.

Ze bezat nog een andere eigenschap. Ze was een grote familie. Op een van de congressen van de Bund werd ik getroffen door een karakteristiek detail. Tientallen afgevaardigden waren uit diverse steden en dorpen toegestroomd. Vele kenden elkaar niet en ontmoetten elkaar voor de eerste keer. Maar toen het congres ten einde liep hebben ze elkaar broederlijk omhelsd. Dit is maar een detail, een simpel voorbeeld. Wat ik wil benadrukken is de mysterieuze en aparte geest die er in de rangen van de Bund heerste. Dankzij deze ingesteldheid werd de Bund geen eenvoudige arbeiderspartij, een massaorganisatie, maar werkelijk een levendige creatie met een apart gezicht, met een apart karakter, vergelijkbaar met een persoon die men liefheeft en die je dierbaar is. We hielden echt van deze gepersonificeerde collectiviteit, ze was kostbaar en heilig. Meer dan om toewijding aan een idee ging het letterlijk om een amoureuze passie. Sommigen lachtten met ons 'bundistisch patriottisme'. Alweer afgunst! Wij, daarentegen, waren fier op onze volkomen gerechtvaardigde gevoelens.

Uit: Vladimir Medem, 'Ma vie', Paris: Honoré Champion Editeur, 1999, pp. 131-135; pp. 169-173.
Vertaling: Johny Lenaerts.